

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshaq Itsaq ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

᠔

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲרַת הַדָּרֶע
 מִקֶּרְבָּהּ: * וְהַנְּשֹׂאִים יִשְׁמְעוּ
 וַיִּרְאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד
 בְּדַבַּר הַדָּרֶע הַזֶּה בְּקֶרְבָּהּ:
 כֹּחַ וְלֹא תַחֹם עֵינֶיךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ
 עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל
 בְּרֶגֶל: * ס כ א כִּי־תֵצֵא
 לְמַלְחָמָה עַל־אִיבֶךָ וּרְאִיתָ סוֹס
 וּרְכַב עִם רֶב מִמֶּךָ לֹא תִירָא
 מֵהֶם כִּי־יְהוּהוּ אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ

וינעם ברודער צו טהון, דען
 אַנשלאג געהאַבט, אונד דען
 באַזעוויכט אַזוי אַזיך וועג-
 שאַפֿען: (כ) דאַמיט דוֹז
 איכריגען עז דהאַרען, זיך
 פֿירכטען: אונד ניכט טעהר
 דערגלייכען באַזע דינגע פֿאַר-
 געהמען מאַגען ביי־א דיר:
 (כא) דוא מוסט ניכט פֿער-
 שאַגען: דען לעבען געהאַרט
 פֿיר לעבען, אויגע פֿיר אויגע,
 צאַהן פֿיר צאַהן, האַנד פֿיר
 האַנד, פֿוס פֿיר פֿוס:
 כ (ח) ווען דוא געגען דייע
 פֿיינדע צו פֿעלדע
 ציהענט אונד זיהענט ראַס
 אונד וואַגען אויגען פֿאַלקען
 דאַן צאַר־רייכער איזט אַלן
 דוֹז, זאָ פֿירכטע דיך ניכט פֿאַר איהגען: דען דער עוויגע דיין גאַטט, דער

המעלך

דער עוויגע דיין גאַטט, דער

ר ש י

תרגום אונקלוס

לְטַעֲבַר לְאַחֵיהֶי וּתְפַלִּי עִבֵּד דְּבִישׁ
 טְבִיגָה: * (פ) וְדִישׁתְּאַרְוֹן יִשְׁמְעוּן
 וַיִּרְחִלוּן וְלֹא יִסְפוּן לְטַעֲבַר עוֹד
 כְּפִתְגָמָא בִישָׁא תְדִין בִּיגָה: * (כא) וְלֹא
 תַחֹם עֵינֶיךָ גַּפְשָׁא חֲלַף־נַפְשָׁא עֵינָא
 חֲלַף עֵינָא שְׁנָא חֲלַף שְׁנָא וְדָא חֲלַף
 וְדָא רֶגֶל־א חֲלַף־רֶגֶל־א:
 כ (ח) אַרִי תְפוּק לְאַנְחָא קְרָבָא עַל־
 בַּעֲלִיד־כְּבֶה וּתְחִוִי סוּסוֹן וּרְתִיבִין עִם
 סְגִי טַגְדָּא לֹא תִרְחַל טְנַהוּזִין אַרִי־א אֱלֶהֶךָ
 טְמַרְיָה־א בַּסְעֲרָה

לאַחיוּ מה תלמוד לומר לאַחיוּ למד על זוממי
 בת כהן כזאה שאיך כזריכה אלא כמיתת
 הבעל שהיא כחכך כחומר היא כזא חזק
 היא ולא כזעלה לכך כחומר כאן לאַחיוּ כזא
 זמס לעשות לאַחיוּ ולא כזא זמס לעשות
 לאַחיוּ אכל ככל שאר מיתו' הזוה הכתו' אשה
 לאַחיוּ זוממי אשה כהרגין כזוממי איש כגון
 שהעידוה שהרגה את הנפש שחללה את השבת
 כהרגין כמיתה שלא מיעט כאן אַחיוּ אלא
 כזקום איש לקיים בהן הזמנה כמיתת הבעל:
 (כ) ישמעו ויראו' מכאן שזריכין הכרזה איש
 פלוני ופלוני כהרגין על שהזמו כבית ד'
 (כא) עין בעין' ממון וכן אן כזא ונו':
 כ (א) כי תנא למלחמה' כמך הכתוב
 יציאת מלחמה לכאן לומר לך שאין
 מחוסר אכר יונא למלחמה' ד"א לומר לך אס
 עשית

באור

לעשות, ויכרזו עליכם שהם שומתין על שנקאו להטעות את האופטים, יראה צוה חריכות
 הדיינים להוציא דין אמת לאמתו, ויהי' מראש על פני כל העם, למען לא יוסיפו לעשות
 ונו' (ר' חסדאי ור' אב'): (כא) ולא תחום, אל תאמר כיון שלא יצאה עדותם אל הבעל,
 למה יענשו? אל תעשה כן: גפוש בגפוש, אס זמס להרגוכרוש, זומת: עין בעין ונו', אס
 רנה

שפטים כ

תרגום אשכנזי צו

הַמַּעֲלָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְהָיָה
בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ
הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל־הָעָם: וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֵם
קְרִבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עֲלֵי־
אֵיבֵיכֶם אֶל־יְרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־
תִּירְאוֹ וְאֶל־תַּחֲפוֹ וְאֶל־

דער דיק אויך מצרים גע-
פיהרט האט: שמעוה דיר
בייא: (ג) ווען איהר נון צום
שמרייטע העראן נאָהט: זאָ
זאלל דער פרוטער הער-
פארטרעטען, דאָ פֿאַלק
אַנדערען: (ג) אונד צו איהנען
זאָגען, האָרע ישראל! איהר
ציהט יעצט ווידער אייערע
פֿינגרע אין דען קריג: אייער
הערץ פֿערצאָגע ניכט,
פֿירכטעט אייך ניכט, וויד
ניכט מוטהלאָז אָדער

תעצו

תרגום אונקלוס

רש"י

בסעדר דאסער טארעא דמצרים:
(ג) ויהי בקרבכון לאגחא קרבא
ותקרב בהנא ויטליל עם עמא:
(ד) גייט להון שמע ישראל אתון
טתקרבין יוטאדיון לאגחא קרבא על
בעלי דבבכון לאדיוע לקבון לא
תרחלון ולא תתבהתון ולא

עשית משפט נדק אתה מונטח אהם תנא
למלחמה אתה טכט וכן דוד הוא אומר עשיתי
משפט ונדק כל תניחתי לעשקי (תהלים
קי"ט): על אויבך. יהו בעיך כאויבים א
תרחס עליהם כי לא ירחמו עליך: בוס ורכב
בעיני כלס כסוס אחד וכן הוא אומר והכית
את מדין כאיש אחד (זופטים ו') וכן הוא
אומר כי בא סוס פרעה: עס רב מעך.
בעיך הוא רב אבל בעיני אינו רב:
(ב) כקרבכם אל המלחמה. סמוך לנחתכם
מן הספר מנביל חרנכם: ונגש הכהן המזוק

לכך והוא הנקרא משוח מלחמה: ודבר אל
אפילו אין נכס וכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שזשיע אתכם: על אויביכם אין
אלו אויביכם שאם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם איןן כמלחמת יהודה עם ישראל שנאמר
להלן ויקושו האנשים אשר נקטו בשעות ויחזיקו בשניה וכל מערומיהם הלבשו מן השלל
והבגדים והנעילים והאכלים והשקוס והסוכוס וינהלום בתמורים לכל כושל ויניאוס ירחו ציד
התמורים אבל אחיהם וישבו שומרון (דברי הימים ב' כ"ח) אף על אויביכם אתם הולכים
לפיך התחוקו למלחמה: אל ירך לבבכם א תיראו ואל תחפון ואל תערטו. ארבע אוהרו'
כנגד ארבעה דברים שאלכי החומות עשים מניפין בתריסיהם כדי להקיץ זה לזה כדי
להשמיע קול שיחפון או שכנגדם ויטבו ורומס' צסוסיהם ומנהילין אותם להשמיע קול שעטת
פרסות סוסיהם וכוותין בקולם ותוקעין בצופרות ומימי משמיעי קול: א ירך לבבכם.
מנהלת סוסים: א תראו מהגפת תריסין: ואל תחפון מקול הקטנות: ואל תערטו.

מקול

באור

רנה לחיבו משון, לשלם דמי האנר, ככה יתחייב גם הוא, והס' ד ביני משונות:

ב (ב) כקרבכם אל המלחמה, סמוך לנחתכם מן הספר ונביל חרנכם: ונגש הכהן
המשוח לכך, והוא הנקרא משוח מלחמה: (ג) אל ירך לבבכם, כלל וחס' כ' יפרט:
אל תיראו, מקול המונס: ואל תחפון, לטוס' (הרמב"ע), ויתכן שעל טכסיס המלחמה
ידבר

אָדער נידערגעשלאָגען פֿאַר
 איהנען: (ד) דען דער עוויגע
 אייער גאָטט איזט עו, דער
 מיט אייך געהט: פֿיר אייך
 מיט אייערן פֿינדען צו שטריו-
 טען אונד אייך היל־פֿע צו
 לייזטען: (ה) הירוף זאללען
 דיא אַמטלייטע פֿאַר גענדע
 אַנדע דע אָן דאָן פֿאַלק האַל-
 טען: וועלכער מאָן איין הויז
 נייא ערבויאט אונד נאָך ניכט
 בעצאָגען האַט, דער געהע
 אונד קעהרע נאָך הויזע:
 דאָס ער ניכט אים קריגע אום-
 קאָממע, אונד איין אַנדער
 עו בעציהע: (ו) וועלכער מאָן
 איינען וויינבערג געפֿלאַנצט
 אונד נאָך דיא ערזטע וויין-

תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם: ד כִּי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם
 לָכֶם עִם־אֲיִבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ
 אֶתְכֶם: ה וּדְבַרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל־
 הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר
 בָּנָה בֵּית־חֶדֶשׁ וְלֹא חָנְכוּ יָלְדָּה
 וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בְּמִלְחָמָה
 וְאִישׁ אַחֵר יִחַנְכֵנוּ: ו וּמִי־הָאִישׁ
 אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ יָלְדָּה
 וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בְּמִלְחָמָה

ואיש

לְעוֹעַ נִיכֵט געהאלטען, דער געהע אונד קעהרע נאָך הויזע: דאָס ער ניכט אים קריגע
 אומקאָממע:

ר ש י

תרגום אונקלוס

מקול הצוחה: (ד) כי ה' אלהיכם וגומר
 הם נאים בנפשו של צדק ודס ואתם נאים
 בנפשו של מקום פלשתים נאו בנפשו של
 גלות מה היה סופו נפל בחרב ונפלו עמו:
 ההולך עמכם זה מחכה הארון: (ה) ולא
 חנכו לא דר בו חטך לשון התחלה: ואיש
 אחר יחנכו ודבר של עגמת נפש הוא זה:
 (ו) ולא חללו לא פדאו בשנה הרביעית
 שהסירות טענין לאוכלן בירושלים או לחללן
 בדמים
 אחרון יחנכוה: (ו) ומן בקרא די
 לביתה דלמא יתקטל בקרבא

ולא תתברון מן קקטיהון: (ד) אריי
 אלקבוו דמדבר קדטיכוון לאנתא
 לבון קרבדעם פֿעלי־דקביכוון
 למפרק יתכוון: (ה) ויטללון סרבא
 קדס־עמא למיטר טר־נקרא די בקא
 ביתא־חרתא ולא חנכיה יתה ויתוב
 לביתיה דלמא יתקטל בקרבא וגבר
 נצב בקרא ולא אחליה יתה ויתוב

וגבר

באור

ידבר שיעשו הכל על סדר ראוי בלי חסון ובהלכה: ואל הערצו מפניהם, כשיקרטו אליך
 פנים א פנים: (ד) ההלך עמכם, כמו הוא ההולך עמכם: לכם, בשלכס: (ה) חנכו,
 כמו חנוכת המזבח, והטעם מחלת תשמים בדבר שלא בשתמש מעולם בקרא סינוך: ואיש
 אחר יחנכו, ודבר של עגמת נפש הוא זה. (ו) ויש לך לחום עליו, כי ה' אלהים הוא
 הנלחם ואיך צריך לחיל רב, לכן קחשל על צוטה וכוטע זמארה: (ז) חללו, עגרת
 חלילים, כי וכהנס ה' (בעת הצביר) לחול בכרמים. (הראש"ע), והמתרגם האשכנזי
 פתרו מלשון תחלה, שלא החל לבנות: והרד"ק פירוש מלשון חולין, שלא פדאו, והענין

וְאִישׁ אַחֵר יִחַלְקֵנוּ: ז וּמִי-
הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרֶשׂ אֶרֶשׁ אִשָּׁה וְלֹא
לִקְהָה יֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-
יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
יִקְהָנָה: ח וַיִּסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר
אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִי-הָאִישׁ
הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבב יֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב
לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לֵבב אָחִיו
כְּלָבְבוֹ: ט וְהָיָה כְּכֹלֵת הַשְּׂטָרִים
לְדַבֵּר

אונד איין אנדרער דיא
ערוטע וויינלעזע הארטע :
(ז) וועלכער מאן זיך מיט
איינער פרויא פערלאבט ,
דיא הייראט אבער ניכט
פאללצאגען האט, דער געהע
אונד קעהרע נאך הויזע: דאס
ער ניכט אים קריגע אומ-
קאממע, אונד איין אנדרער
זיא הייראטע: (ח) דיא אמת-
לייטע זאללען פארטפאהרען
אן דאן פאלק צו רעדען,
אונד שפרעכען: וועלכער
מאן פורכטזאם אונד פער-
צאנטען הערצענו איז, דער
געהע אונד קעהרע נאך
הויזע, דאס ער דאן הערץ ווינער ברידער ניכט זא פייג מאכע, וויא דאן זייניגע איזט:
(ט) ווען דיא אמתלייטע

תרגום אונקלוס

רש"י

וְגַבְרֵי אֲחֵרֵי יִחַלְגִּינָה: (ז) וּמִי-גַבְרֵי דִי
אָרֶשׂ אֶתְתָּא וְלֹא גַבְרֵי יִהְיֵי וְיִתּוּב
לְבֵיתֵיהּ דְּלִמָּא יִתְקַטִּיל בְּקַרְבָּא וְגַבְרֵי
אֲחֵרֵי יִסְכְּנָה: (ח) וַיִּוְסְפוּ סְרַבְיָא
לְמַלְלָא עַסְעֵמָא וַיִּיטְרוּן טוֹדְגַבְרֵי
דְּדִחִיל וְתַבְרִי לְפָא יִהְיֵי וְיִתּוּב לְבֵיתֵיהּ
וְלֹא-יִתְבַּר יִתְלַבָּא דְּאֲחֵרֵי כְּלָבְיָהּ:
(ט) וַיְהִי בְּדִישְׁצוֹן סְרַבְיָא
לְמַלְלָא
לכסות על החתרים בשביל עבירות שנידם
אומר שזא בנה בית או נעע כרס או ארס

בדמים ולאכול הדמים בירושלים: (ז) פן
ימות במלחמה ישוב פן ימות שאס לא ישמע
לדברי הכהן כדאי הוא שימות: (ח) ויספו
השוטרים למה נאמר כאן ויספו מוסיפין
זה על דברי הכהן שהכהן מדבר ומשמיע מן
שמע ישראל עד להושיע אתכם ומי האיש ושני
ושלישי כהן מדבר ושטר משמיע וזה שטר
מדבר ושטר משמיע: הירא ורך הלבב ר'
עקיבא אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד
בקשרי המלחמה ולראות חרב שטופה ר' יוסי
הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו ולכך
תלתה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה
שלא יביטו שהם בעלי עבודה והדואהו סחר
אשה

באור

אחד: (ז) ארש, אירוסין הוא ההסכמה שבין איש לאשה להיות לזה זכות על גופה שלו
ולזו זכות על גופו של זה לתשמיש ולגדל הבנים ולתקן עניני הבית כטודע: ולא לקחה,
בשואין, והיא גמר מעשה ההסכמה המדוברת בשעת אירוסין: (ח) הירא, להכות אחר:
ורך הלבב, לסגול מכת אחר: (הראב"ע), ונהפוך הוא לדעת הירא ממכה ורך הלבב
להכות אחר, כי רכות הלבב הוא רחמנות וקושי הלבב הוא אכזריות כמו שנאמר ולא יקשה
לבבך, והכלל מי שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה: את לבב, כתב הראב"ע את יראה
נוסף, רק עשו כאשר פירשתיו ענש הדבר עכ"ל: כוונתו כי ימאס מבנין כפעל, ועל פי
דרכו

תרגום אשכנזי

שפטים כ

לְדַבֵּר אֶל־הָעַם וּפְקִדוֹ שָׂרִי
צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעַם: ס שְׂבִיעִי
כִּי־רַקֵּב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם
עֲלֶיהָ וּקְרֹאתָ אֵלֶיהָ לְשָׂרוֹם:
וְהָיָה

איהרע רעדע און דאָז פֿאַלק
בעשר־אַסען: ואָ זאָל־לען
אוינגע העער־פֿיהרער און דיא
שפיטצע רען פֿאַלקען טרע־
טען, אונד דיא מוזטרונג
פֿאַרנעהמען: (י) ווען דיא
פֿאַר איינע שטאַרט קאָממוט,
זיא צו בעקריגען: ואָ מוסט

דיא איהר צוערוט הען פֿירדען אַנביטען: אַנטוואָרטעט

תרגום אונקלוס

רש"י

לְטַלְלָא עַם־עַמָּא וַיִּטְעֵן רַבֵּי חִילָא
בְּרִישׁ עַמָּא: (י) אַרְיִי־תִקְרַב לְקִרְתָּא
לְאַחַת־קִרְבָּא עֲלֶיהָ וְתִקְרִי לָהּ טְלוֹן
דְּשָׂלָם: וְהָיָה

אשה: (ט) שרי צבאות: שמעמדין זקפין
מלפניהם ומלאחוריהם וכשילין של גדול
בידיהם וכל מי שרונה לחזור הרשות בידו
לקפח את זקפיו: זקפין בני אדם עומדים
בקנה המערכה לזקוף את הטפלים ולחוקם
בדברים טובים המלחמה ולא תנוסו שתחלת
כפילה ניסה: (י) כי תקרב א עיר. במלחמת
הרשות

באור

דרכנו גם נפעל יבא הפעול עם חלת את: (ט) ופקדו, מנורת סקודי (הראש"ע),
והטעם שישינו היטב בתקן ובסדר המצנה, ולשון הרמב"ן, כי המורה תנוה כדרך הארץ
ותעשה הנשים עם יראיו בהסתר, ואין הספק לפניו לשנות טעמו של עול' זולתי כאשר אין
שם דרך בהכללה אחרת או להודיע שנו לגריו לעתים כאשר הי' בקריעת ים סוף: בראש
העם, כי הכל נמשך אחר הראש, והעם הנכב באחור עושה כמעשה העם הנכב בראש: כן
כוונת המתרגם האשכנזי שיהיו שרי צבאות הפוקדים, לא הנפקדים, וסדר הטעמים מסכים
עמו, כי חלת צבאות מועמדת בטעם מלך: וחין סתירה גדלה אמר שרי הצבאות, כי מלאנו
רבים כמותו: והמפרשים פי' שיהיו שרי צבאות הנפקדים, שאמר הדבור הזה יעמידו המועמדי'
שרי צבאות להיות בראש העם: (י) כי תקרב אל עיר להלחם עליה, במלחמת הרשות
הכתוב מדבר כמו שמשורש נענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות מן מלך מאד לשון רש"י, כתב
הרב זה מספרי שטעם שם כלשון הזה במלחמת הרשות הכתוב מדבר, והכוונה לרבותינו אינה
בכתוב הזה אלא לומר שהפרשה נסופה תחלק בין שתי המלחמות, אבל קריאת השלום אפי'
במלחמת מטה הוא שחייבים לקרא לשלום אפי' לשבועה עמומי, שהרי משה קרא לשלום לביטחון
מלך האמורי ולא הי' עיבר על עשה ולא תעשה שכתוב כי הפרס תחיימום ולא תחיה כל נשמה,
אבל הפרש שניניהם כאשר לא תשלים ועשה אלתמה שנה הכתוב ברמזות להכות כל
זכורה ולהחיות להם הנשים והטף הזכרים, ונעברו העמים האלה יטה להחרים גם הנשים
והטף, וכך אמרו רבותינו במדרש אה הדברים רבה, והוא עיר בתנחומ': ובגמרת ירושלמי
אמר ר"ש בר' נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו: מה עשה יהושע? הי' שלח פרוסדיענמא
בכל מקום שהי' הולך לכבוש והי' כותב בה: מי שמבקש להשלים, יבא וישלים, ומי שמבקש
לילך לו, ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה, יעשה מלחמה: הברגשי פנה, הנבעותים,
שהשליחו עשה להם יהושע שלום, שלמים וחדד מלכים שבו להלחם הפילם הקב"ה וכו'.
וכך אמר הכתוב בכולם: לא היתה עיר אשר האלימה את ישראל בלתי החי ויושבי גבעון,
את

שפטים כ

תרגום אשכנזי צח

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תִּעֲנֵנָּה וּפְתַחֲהָ לָנוּ יְהוָה כָּל־הַעַם

(יא) אַנטוואָרטעט זיין דיר
נון אויך פֿרידליך, אונד טהוט
דיר אויף: זאָ זאָלל אַלל־עו
פֿאַלק, דאַו
יבקר

הנטצא

ר ש י

תרגום אונקלוס

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ תִּעֲנֵנָּה וּפְתַחֲהָ לָנוּ יְהוָה כָּל־הַעַם רִישׁתְכַח

באור

את הכל לקחו במלחמה, כי זאת ה' היתה לצוק לכם לקראת המלחמה וגו' (יהושע י"ט י"ט כ'), מכלל שאם רבו להשלים היו משלימים עמם: ונראה שיש הפרש עוד בשאלת השלום, שנערים הדחוקות בשאל להם לשלום ושיהיו לנו למס ויעבדונו, אבל בערי העמים האהב בשאל להם לשלום ומס ועבדות על מנת שיקבלו עליהם שלא לעבוד ע"א, ולא הזכיר הכתוב זה בפרשה הזאת שכבר נאמר לנו בעובדי ע"א לא ישנו בארצך פן יחטאו אותך לי כי תעבוד את אלהיהם. ויתכן שלא נצטרך להודיע להם רק השלום והמסכים והשעבוד, ואחרי שיהיו עושעבדים לנו, נגיד להם שאנו עושים משפטים בע"א, בה ובעיבדיה בין יחיד בין רבים, וכן מה שנאמר כאן למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם, ואמרו בספרי, הא אם עשו תשובה אינן נהרגים כשנעשה עוונותם. והתשובה הוא, שיקבלו עליהם שבע מצות שנצטוו בני נח, לא שיתגיירו להיותם גירי נדק: ובמסכת סוטה אמרו, שכתבו התורה על האבנים שבבעים לאון, וכתבו למטה למען אשר לא ילמדו אתכם, הא אם עשו תשובה מקבלים אותם: ורש"י פי' שם להודיע לאומות היושבים סוף מגבולם של ארץ ישראל שלא נצטוו להחרימם אלא על אותן שנתן הגבולים כדי שלא ילמדו אותם מעשה קלקולם, אבל אותם היושבים סוטה לה אומרים להם אם אתם חוזרים בתשובה נקבל אתכם, ואנתוכה אין מקבלים אותם שמתת יראה הם עושים ע"כ. ואינו נכון, כי בערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נתן לך נתלה בהם אשר למען אשר לא ילמדו אתכם שאם עשו תשובה (שיקבלו מצות בני נח), אינן נהרגין, וכן אמר בהם לא ישנו בארצך פן יחטאו אותך לי, כי תעבוד את אלהיהם, הא אם עשו אלהיהם מותרים ליטב שם, וזה הענין שעשה המלך שלמה שכתוב בו: וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המזבח ואת קומת ירושלים וגו' וכל העם הוטרע עון האמורי החתי והפרזי והיבוסני בניהם אשר נותרו אחריהם בארץ לא יכלו בני ישראל להחרימם ויעלם שלמה למס עובר עד היום הזה ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד (מלכים א' י"ט ט"ז), והענין הזה בתורה עשו, כי קבלו עליהם שבע מצות בני נח, ודבר ברור הוא כי כיון שנתנם שלמה עושי מלאכתו נצרה ידו עליהם ויכול היה להחרימם (ומה שנאמר ולא יכלו בני ישראל להחרימם לא על יכולת הגוף נאמר אלא על יכולת הנפש לפי שעשו תשובה), אלא שיהי' מותר לקיימם כמו שכתבנו (הרמב"ן), ומלבד שראויותו נכונות ונדוקות הנה דעתו מסכמת יותר א' חפץ השם כי לא בנות המת יחפץ כי אם בשוב הרשע מדרכו ומיה, והארכנו בזה יותר מפני המתרעמים על ה' ועל מצותיו בענין המנהג שנהגו ישראל עם שנעשה עוונות שנדמה להם אכזריות בחיך הנורא: וקראת, קרא עליה מטה, ויתכן שהוא רשות: (הראב"ע), והמתרגם האשכנזי תרגמו מטה, כדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל: (יא) ר"מ ועבדוך, ענין המסים שיעלה עליהם מלך ישראל או הסנהדרין מס לבנות בית למלך וערו המסכנות אשר לו, וכן לבנין בית השם (וענין העבדות), והשעבוד שיוכל כל איש מישראל ליקח מהם לחטוב עניו ולשאוב מיימו ונותן לו שכר הראוי, מה טעם למס עובד הכתוב בשלמה שקבלו עליהם מסים ועבדות כדון התורה, לא כענין שכתוב יהי כי חוק ישראל וישם את הכנעני למס והורש לא חרשו כי אם אינו מוכיר עבדות, אבל כמלך שנותן אומד למלך תקוף מעט

הַנְּמִצָּא-כָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמִס
 וְעִבְדוּךָ: יי וְאִם-לֹא תִשְׁלִים
 עִמָּךְ וְעָשִׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה
 וְצָרָת עֲלֶיךָ: יי וּנְתַנָּה יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְהִכִּיתָ אֶת-כָּל-
 שְׂזִכּוּרָה לְפִי-חֶרֶב: יי רַק הַנְּשִׂים
 וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה
 בְּעִיר כָּרְ-שָׂרָלָה תָּבוּ לָךְ
 וְאָכַלְתָּ אֶת-שָׂרָלָה אִיבֶיךָ אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: טו כֵּן
 תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הַרְחֹקָה
 מִמָּךְ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא-מִעֲרִי

דאן דארין געפונדען ווירד ,
 דיר צינזבאר אונד אונטער-
 טהאן זיין: (יב) ווילל ויא זוך
 אבער ניכט פרידליך ערגע-
 בען , זאנדערן מיט דיר
 שטרייטען : זא בעל-אגרע
 זיא : (יג) ווען זיא דער עוויגע
 דיין גאטט דיר זאין דייע
 האנד גיכט : זא ברינגע אללע
 מאנליכע אין דערזעלכן מיט
 דעם שווערדטע אום :
 (יד) וויבער אבער , קינדער ,
 פיה אונד וואו זאנט אין דער
 שטאדט אן בייטע אנצוטצע-
 פען איזט , קאנט דוא פליג-
 דערן : אונד דיא בייטע דער
 פיינדע , דיא דיר דער עוויגע
 דיין גאטט אין דיא האנדע גע-
 ליפערט , פערצעדערען :
 (טו) זא זאללזט דוא פער-
 פאהרען מיט דען שטאדטען
 דער פאלקער , וועלכע זעהר ווייט
 פאן דיר ענטפערנט וינד : אונד ניכט צו דען
 שטאדטען

הגויים

דער פאלקער , וועלכע זעהר ווייט פאן דיר ענטפערנט וינד : אונד ניכט צו דען דיזער

תרגום אונקלוס

רש"י

דִּישַׁתְּכָה כָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמִסְקֵי טָסִין
 וַיִּפְלְחוּנְךָ: (יב) וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ
 וְתַעֲבֹד עִמָּךְ קָרֵב וְתִצְוֶר עֲלֶיךָ:
 (יג) וַיִּמְסַרְנָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְתִטְּחֶנּוּ
 ית-פל-דכורה לפתגם דחרב :
 (יד) לחוד נשיא וטפלא ובעירא וכל
 די יתי בקרתא פל-עדא תבזו לך
 ותיכול ית עדא דשנאך די יתב
 אלקה לך : (טו) כן תעבד לכל-קרנא
 די-דתיקין טנד לתרא די לא
 עטמא

אונות שכטיות להכריע אתה ראוי לקיימם :
 למס ועבדך : עד שיקבלו עליהם מסיס
 ושעבד : (יב) ואם לא תשלים עמך ועשתה
 עמך מלחמה . הכתוב מנארך שאם לא תשלי
 עמך סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך :
 וזרת עליה אף להרעיבה ולהמית ולהמית
 מיתת תחלושים : (יג) וכתנה ה' אלהיך בידך .
 אם עשית כל האמור בענין סוף שה' כותנם
 בידך : (יד) והטף . אף טף של זכרים ומה
 אני מקיים והכית את כל זכורה בגדולים :

באור

מקרו

ממנו שלא ילחם בו . (מדברי הרמב"ן) : (יד) והטף , אף טף של זכרים , ומה אני מקיים
 והכית את כל זכורה ? בגדולים . (רש"י) : (טו) הערים הרחוקה , שאינם משבעה עממים
 ולא

הַגּוֹיִם הָאֵלֹהִים הֵנָּה: טו רַק מֵעַרְי
הַעַמִּים הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר יִהְיֶה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא
תְהִיָּה כָּל נִשְׁמָה: י כִּי תַחַרְס
הַחַרְיָמִם וְהַחֲתִי וְהַיְאֹמְרֵי
הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי הַחֹזִי וְהַיְבוּסִי
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
יח לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ
אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֵבֹתֵם
אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְהִטְאַתֶּם
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ס יט כִּי
תִצְוֶה אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים
לְהִלָּחֵם

דיוער פֿאַלקער היר געהאָ
רען: (טו) הינגעגן אין דען
שטאַרטען דיוער פֿאַלקער,
וועלכע דער עוויגע דיין גאַטט
דיר צום ערבגוטע איינטיכט:
זאללוט דוא קיינע זעעלע אָם
לעכען לאַסען: (י) זאָנדערן
אַללע פֿערבאַנען, דען חתי,
אַמרי, כנעני, פּרזי, חוי
אונד יבּוסי: וויא דער עוויגע
דיין גאַטט דיר געבאַטהען
האַט: (יח) דאַמיט זיא אייך
ניכט לעהרען זאַלכע גרייאל
אויזאויכען, וויא זיא איהרען
גאַטטערן צו ערהרען אַויז
געאייכט דאַכען: וואָרויך
איהר אייך גענען דען עוויגען
אַייערן גאַטט פֿערוינדיגען
ווירדעט: (יט) ווען דוא פֿאַר
איינער שטאַרט לאַנגע צייט
ליגען מוסט, אום

תרגום אונקלוס

רש"י

עשטיא האליו אנניו: (טו) קחור מקרני
עשטיא האליו די יי אלקה יחכ לך
אחסנא לא תקים כל נשמה: (י) ארי
גרא תגמרינון חתאי ואמראי
כנענאי ופרזאי חוזאי ויבוסאי כמא
דירפקדך יי אלקה: (יח) פדיל דלא ילפון יתכון למעבד ככל תועבתהון
די עבדו למענתהון ותחוכון קדם יי אלקהון: (יט) ארי תצור לקרתא יומין
סנאין

(י) כאשר כדך לרבות את הנדגאי:
(יח) למען אשר לא ילמדו הא אס עשו
תשובה ומתגיירין אתה השאי לקבלם:
(יט) ימים שנים: הכים שלשה מבאן
אמרו אין נרין על עירות של נכרים פחות
משלשה ימים קודם לשבת ולמד סתות בשלום
שנים
(יח) פדיל דלא ילפון יתכון למעבד ככל תועבתהון
(יט) ארי תצור לקרתא יומין
לאגחא

באור

ולא מודעו של עמלק: (טו) לא חזיה כל נשמה, בתנאי ואס לא תשלים עמך, כ"כ
הרמב"ם ז"ל, שכאשר ישלישו ויקבלו עליהם עם ועבדות ושבע מכות כבי נח, אין הורגין כל
באם אף במלחמת טובה, שהיא עש שבע חומות ועמלק, ולדעת הראב"ד לא יטרבו במלחמת
הרשות לקבל עליהם מכות כ"כ, כי אס להיות למס: וחולס כשלא ישלימו, לא חזיה כל נשמה
במלחמת עושה, (פרק ו' מהלכות מלכים): (יז) והיבוסאי, ולא הוכיר הנדגאי כי הוא
המעט והקטן שבהם. (הראב"ע): (יח) והטאחם, כי אז תחטאו לה' אביבס: (יט) כי
הארם עץ השדה, הרי כי מאמג כללן דלמא, שזא האדם ען השדה להכנס בתוך האמור
(ע) כו א 1 26 מכיך

לְהִלָּחֵם עֲלֶיךָ לְתַפְשָׁה לְאֶ-
 תְּשַׁחִית אֶת־עֵצָה לְגִדְּךָ עֲלֶיךָ
 גִּרְזֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאַתָּה לֹא
 תִּכְרַת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדֶה
 לִבָּא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר: כִּי רַק עֵץ
 אֲשֶׁר־תִּדַע בִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכֹל
 הוּא אֲתוֹ תְּשַׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנֵית
 מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
 עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: פ

אום זיא צו בעשטרייטען אונד
 צו עראבערן, זא זאללזט דוא
 דיא ביימע ניכט פערדערבען,
 אונד מיט דער אקוט דראן
 פאהרען, דען דוא קאנט יא
 פריכטע דאפאן געניסען,
 אונד מוסט זיא אלזא ניכט
 אויוראטטען: איזט דען דאז
 דואלץ אויף דעם פעלדע
 וויא איין מענש, דען מאן
 דורך באַללזוערק איינשרענג-
 קען מוס? דיא ביימע זינד יא
 אייערע פיינדע ניכט, דענען
 איהר צו שאַרען זוכען מוסט:
 (כ) יעדאָד זאלך איין בוים,
 פאן וועלכעס דוא פערזיכערט

ביזט, דאס ער ניכט עסבארען טראגט, דען קאנט דוא פערדערבען אונד
 אומהויען: אום איין באַללזוערק אום דיא שטאָרט צו בויען, דיא מיט דיר קריג פיהרט,
 ביה זיא דאנידער ליגט: ווען

תרגום אונקלוס

ר ש י

רִאגְחָא עֲלֶיךָ לְמִכְבָּשָׁה לְאֶת־תְּחִבִּיל
 יִתְּאִילְנָה לְאַרְטָא עֲלֹוּהֵי פְרוֹלָא אַרְי
 מִנְיָה תִּיכּוּל וְיִתִּיָּה לֹא תְקוּיָן אַרְי
 לְאֶת־בְּאִנְשָׁא אִיזֵן חֶקְלָא לְמַעַל מֵן
 קַדְמָךְ בְּצִירָא: (כ) לְחֹזֵר אִילֵן
 הַתִּדְעֵ אַרְי לְאֶת־אִילֵן רְמִיכַל הוּא יִתִּיָּה
 תְּחִבִּיל וְתְקוּיָן וְתִבְנֵי כְּרֹבְטִין עַל־

שנים או שלשה ימים וכן הוא אומר
 וישך דוד בקלג ימים שנים (שמואל ב' א')
 ובמלחמות הרעות הכתוב מדבר: כי האדם
 עץ השדה. הכי כי נשמש כלשון דלמא שחא
 האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך
 להתייכר ביסורי רעב וכמא כאנשי העיר למה
 תשחיתנו: (כ) עד רדתה. ל' רדוי שתהא
 כסופה לך:

קרתא די חיא עקרא עמך קרב עד דתכבשה: ארי

באור

מפניך להתייכר ביסורי רעב וכמא כאנשי העיר למה תשחיתנו (רש"י), וכן תרגם המתרגם
 האשכנזי: ואולם הי' ראוי להיות כי עץ השדה אדם, לפי שהתיימה היא על העץ לא על
 האדם, לכן כתב הרשב"ע שהטעם כי חיי האדם הוא עץ השדה, וכמוהו כי נפש הוא חובל,
 כי חיי נפש הוא חובל, וזוהו לא תכרת דבק עם לבא מפניך במצור, הנה לא תשחית עץ פרי
 שהוא חיים לכן אדם רק מותר שתחבל מוננו ואסור לך להשחיתו כדי שתבא העיר מפניך
 במצור, ע"כ: ויהי לפי זה מאמר כי האדם עץ השדה עוסגר, וזוהו לא תכרת (כי האדם
 עץ השדה), לבא מפניך במצור: ואף שכפי דרכי הנגינה יהי' המאמר העוסגר שובל בסופו
 יותר מבתחלתו, ופה מלת תכרות באתנח, ומלת השדה צוקף, לא נחוש לזה, וראוי אם
 כן לתרגם הכתוב כזה (מוזט זיא אלזא ניכט אבהוואן דען דית ביימי דעם פעלדס ערהאלטן